

Nestbezoek door hanen

J. van Rooijen, gedragsonderzoeker

Bij de houderij van vleeskuikenouderdieren streeft men naar zoveel mogelijk schone, gave, bevruchte eieren in de nesten. In de praktijk is men vrij algemeen van mening dat bezoeken aan legnesten door hanen hier een negatief effect op hebben. Het zou om afgejaagde hanen gaan welke de legnesten in vluchten. Deze hanen zouden eieren beschadigen en daardoor andere eieren bevuilen. Ook zouden ze de hennen uit de legnesten jagen en daardoor zorgen voor een verhoging van het aantal grondeieren. De literatuur suggereert echter dat nestbezoek door hanen ook, tijdens een gedrag dat nestelen wordt genoemd, het leggen van bevruchte nesteieren kan stimuleren.

Beschrijving nestelen

Het nestelen is nauwkeurig beschreven door Kruyt (1964). Het gedrag is altijd op één of meerdere hennen gericht. De haan kiest een bepaalde plaats uit om te gaan nestelen. Soms bevindt deze plaats zich in de buurt van de hen, maar de haan kan ook een plek kiezen die een eind van de hen vandaan ligt. Doorgaans is het een beschutte plaats (legnest, hoek van de strooiselruimte). Tijdens het lopen naar deze plaats kan de haan kleine ritmische geluidjes maken. Wanneer de haan op de uitgekozen plaats aankomt maakt hij meestal enige krabbewegingen. Vervolgens zakt hij door de poten tot hij een halfhurkende houding heeft aangenomen. In deze houding stampt hij met de poten, d.w.z. dat de haan de poten beurtelings optilt en weer op dezelfde plaats terugzet. De haan kan daarna gaan zitten. Hierbij komen kopzigzaggen en pikken naar de grond voor. Na enige tijd kan de haan met een nieuwe serie pootbewegingen beginnen of tot een ander gedrag overgaan. Tijdens het nestelen kan de haan zich stil houden maar meestal maakt hij kleine ritmische geluidjes, waarbij lichaam en staart mee kunnen trillen.

Functies in de natuur

Het nestelen oefent een grote aantrekkings-

kracht op hennen uit. Besenbeck (1950) beschrijft hoe een haan met behulp van het nestelen, een hen van de burens aan zijn harem heeft toegevoegd. Het nestelen behoort dan ook tot de hofmaakgedragingen, evenals het schuifelen en het lokken (bij het schuifelen draait de haan om de hen heen terwijl hij de pennen van de buitenste vleugel spreidt, bij het lokken neemt de haan iets in de bek en maakt klokkende geluiden). Het nestelen bevordert dus het ontstaan van een band tussen haan en hen en vergroot daardoor de kans op bevruchte eieren.

Kruyt (1964) verwacht niet dat het nestelgedrag van de haan in de natuur veel zal bijdragen aan de vorming van de nestholte. Een nestelende haan krabt niet zo lang en hard als een nestelende hen. Bovendien maakt hij ook stampende bewegingen met zijn poten, deze lijken geen invloed te hebben op de holte. Deze auteur vermoedt dat in de natuur het kiezen van een nestplaats de taak van de haan is. Een functie van het nestelen zou zijn dat het de haan in de gelegenheid stelt deze taak uit te voeren. Dat de haan weet waar de nestplaats zich bevindt kan, volgens Kruyt, van belang zijn in verband met de bewaking van het nest. Het komt inderdaad voor dat hanen met

slechts één hen het nest bewaken. Kennis van de positie van het nest lijkt voor de haan echter vooral van belang in verband met het naar het nest begeleiden van de hen die een ei wil leggen en bij het ophalen van de hen nadat het ei gelegd is.

Dit begeleiden is door McBride et al. (1969) beschreven. Deze auteurs hebben het gedrag van verwilderde kippen bestudeerd. Zij vonden dat een haan doorgaans over een toom van meerdere hennen beschikt. Hanen zonder toom zwermen om deze hennen heen en proberen met afgedwaalde hennen te paren. Een hen welke een ei moet leggen moet zich afzonderen van de toom en zou daardoor gemakkelijk verkracht kunnen worden door deze perifere hanen. Ook zou een dergelijke hen gemakkelijk ten prooi kunnen vallen aan een roofdier. Deze gevaren zijn minder groot wanneer de haan de hen naar haar nest begeleidt. Het kakelen van de kip na het leggen van het ei zou dienen om de haan te roepen zodat deze haar weer naar de toom terug kan voeren.

Besenbeck (1950) suggereert dat het nestelen door de hanen vooral van belang zou zijn bij nestbezoek door nerveuze hennen. Dergelijke hennen zouden een drempel hebben om het legnest in te gaan. Door het gedrag van de haan zouden ze zo rustig worden dat ze dit wel durven. Ook Kruyt vermeldt dat een hen die haar ei niet kwijt kan bij een haan nestelgedrag kan oproepen.

Nestelen onder houderij-omstandigheden

Tijdens gedragsonderzoek op "Het Spelderholt" aan vleeskuikenouderdieren heb ik regelmatig waargenomen dat een haan een legnest inging en daar geruime tijd verbleef. Dit was zowel het geval in systemen met minirooster, in het traditionele systeem, bij

70 procent rooster, in 'het etagesysteem', als in 'het Verandasysteem'. Doorgaans ging de betreffende haan rustig het legnest in. Alleen bij het veranda systeem is het voorgekomen dat een opgejaagde haan het legnest in vluchtte. Dit hangt waarschijnlijk samen met de geringe vluchtmogelijkheden in dit systeem.

Bij aanwezigheid van strooisel nestelden er regelmatig hanen op het strooisel en deze hanen stimuleerden zo het leggen van buitennesteieren. Vermoedelijk doet dit verschijnsel zich vooral voor als de legnesten voor de hanen moeilijk toegankelijk zijn.

Op grond van bovenstaande literatuurgegevens verwacht men dat de hanen, met behulp van het nestelen in de legnesten, het percentage buitennesteieren laag kunnen houden. Bij onderzoek op "Het Spelderholt" (Rietveld-Piepers, 1987) met wegrolnesten bleek het percentage grondeieren bij aanwezigheid van een haan inderdaad lager.

Nestelgedrag van hanen bevordert de band tussen haan en hen.

Conclusie

Het nestelen behoort tot het natuurlijke gedragsrepertoire van de haan. In de natuur lijkt de haan de keuze van de nestplaats te bepalen. Een goede toegankelijkheid van de legnesten voor de hanen lijkt daarom aan te bevelen. Op deze wijze krijgen de hanen de gelegenheid de hennen uit te nodigen in het legnest te leggen. Bovendien zullen ze, bij een goede toegankelijkheid van de legnesten, minder geneigd zijn de hennen uit te nodigen het ei buiten het nest te leggen. Daarnaast lijkt het van belang dat de hanen over voldoende vluchtmogelijkheden beschikken. □

Literatuur

- Besenbeck, A. (1950)
Beteiligung eines Hahnes am Legegeschäft der Henne. Zeitschrift für Tierpsychologie.
- Kruyt, J.P. (1964).
Ontogeny of social behaviour in Burmese Red Jungle Fowl (*Gallus Gallus Spadiceus* Bonnaterrae). Behaviour supplement XII.
- McBride, G.P., Parer, J. and F. Foenander (1969).
The social organisation and behaviour of the feral fowl. Animal Behaviour Monographs, 2, p.127-181.
- Rietveld-Piepers, B. (1987).
The development of egg-laying behaviour and nest-site selection in a strain of white laying hens. COVP-uitgave 015, Centrum voor Onderzoek en Voorlichting voor de Pluimveehouderij, Beekbergen.